

Napjaink számlálása, tanításmódszertan és a bölcseesség szíve

Megjegyzések a Zsolt 90,12 margójára

Készítette:

Papp György,
Egyetemi adjunktus,
Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet

Adottak az alábbi fordítások:

- Taníts minket úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk! (Rev. Kár. 1908, 2011.)
- Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk! (MBT 1990, 2014.)
- Taníts meg számba venni napjainkat úgy, hogy bölcsességgel telítsük szívünket. (Káldi Neovulgata 1997)
- Taníts meg számba venni napjainkat, hogy eljussunk a szív bölcsességére! (SzIT 2003)
- Napjainkat számlálni úgy taníts; hogy bölcs szívet vegyünk. (Kecskeméthy 1936/2002)
- Napjainkat számlálni ekkép tudasd, hogy bölcs szívet nyerjünk. (1890-1904/1994 IMIT)

Adottak az alábbi fordítások:

- Taníts **minket úgy számlálni napjainkat**, hogy bölcs szívhez jussunk! (Rev. Kár. 1908, 2011.)
- Taníts **úgy számlálni napjainkat**, hogy bölcs szívhez jussunk! (MBT 1990, 2014.)
- Taníts meg **számba venni napjainkat úgy, hogy** bölcsességgel telítsük szívünket. (Káldi Neovulgata 1997)
- Taníts meg **számba venni napjainkat, hogy** eljussunk a szív bölcsességére! (SzIT 2003)
- Napjainkat számlálni **úgy taníts**; hogy bölcs szívet vegyünk. (Kecskeméthy 1936/2002)
- Napjainkat számlálni **ekkép tudasd**, hogy bölcs szívet nyerjünk. (1890-1904/1994 IMIT)

Adott az alábbi mássalhangzós szöveg:

לִמְנוֹת יְמֵינוּ כֵּן הוֹדַע וְנָבֵא לִבְבַּח חִכְמָה:

Tagolási lehetőségek:

לִמְנוֹת יְמֵינוּ
כֵּן הוֹדַע
וְנָבֵא לִבְבַּח חִכְמָה:

לִמְנוֹת יְמֵינוּ כֵּן
הוֹדַע
וְנָבֵא לִבְבַּח חִכְמָה:

למנות

- ▶ ל + מנה inf. constr.
 - ▶ Tárgy?
 - ▶ Célhatározó[i mellékmondat]?
- ▶ מנה = qal: számolni, mérni, számba venni; Ld.: *The Dictionary of Classical Hebrew* (V,345): 1) count, number, 2) muster, 3) appoint, assign, 4) reckon as, 5) merchant (a melléknévi igenév főnévi értelemben).
- ▶ Az cselekvés tárgya:
 - ▶ Izrael népe (2Sám 24,1; 1Krón 21,1.17),
 - ▶ a föld pora (1Móz 13,6; 4Móz 23,10),
 - ▶ pénz (2Kir 12,11)
 - ▶ juhnyájak (Jer 33,13)
 - ▶ Az 1Kir 20,25 szövegében viszont ezt a szót adja a szerző Benhadad szolgáinak szájába, amikor azok azt tanácsolják uruknak, hogy szervezze újra hadseregét (וְאַתָּה תִּמְנֶה-לָּךְ חֵיִל כְּחֵיִל הַנִּפְלִי (מֵאוֹתָךְ);
 - ▶ a Zsolt 147,4 pedig úgy beszél Istenről, mint aki מוֹנֶה מְסֻפָּר לְכוֹכְבֵּי שָׁמַיִם (kiméri, elrendeli a csillagok számát).

ספר és מנה

- a 2Sám 24-ben és az 1Krón 21-ben a מנה és a ספר igék egymás szinonimái

מנה	ספר
לָךְ מְנָה אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־יְהוּדָה: (2Sám 24,1)	אֶחָרֵי־כֵן סָפַר אֶת־הָעָם (2 Sám 24,10)
וַיִּסֶּת אֶת־דָּוִד לְמִנּוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל: (1Krón 21,1)	לָכוּ סָפְרוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל (1Krón 21,2)
הֲלֹא אֲנִי אֶמְרָתִי לְמִנּוֹת בְּעָם (1Krón 21,17)	

- Több példa is van azonban arra, hogy a מנה és ספר igéket általában az Ószövetségen belül szinonimaként használják a bibliai szövegek írói. A ספר igére vonatkozó megjegyzések:
 - ez az ige jelöli a csillagok megszámlálását/számba vételét (1Móz 15,5),
 - az Egyiptomban termett gabona mérését/számba vételét (1Móz 41,49),
 - de akár a lépések számolását (= az életút megfigyelése?) (Jób 14,14) is.
 - A 2Krón 2,1 ezzel a szóval jelöli azt, hogy Salamon „kiszámolt”, azaz kijelölt, vagy kirendelt bizonyos számú embert teherhordói feladatok elvégzésére, favágásra, illetve ezek felügyeletére.

יום + ספר és/מנה

- Megfigyelhetjük, hogy a מנה ige esetében:
 - a cselekmény tárgya mindig olyan létforma, amelynek térbeli kiterjedése van.
 - egyetlen kivétel éppen a Zsolt 90,12: itt ugyanis a napok méréséről van szó, amelyeknek nincs térbeli kiterjedésük.
 - Ilyen kontextusban nem csak a מנה, hanem a ספר igét is használja az Ószövetség.
 - A Pentateuchoszban található tisztulási vagy ünnepi törvényeknek visszatérő motívuma: וְסָפַר [...] יָמַי (= számláljon [ennyi meg ennyi] napot [vagy hetet, évet]) (pl. 3Móz 15,13.28; 3Móz 23,15-16, 3Móz 25,8; 5Móz 16,9). Ez esetekben kifejezetten a napok (vagy egyéb időegységek) időbeli kiterjedéséről (idő keretének meghatározásáról) van szó.
- Párhuzamok az Ókori Kelet irodalmaiból:
 - KTU 1,17,2,43: ytb dnil [ls]pr yrḥn / yrḥ [...] tlt, rbʿ
 - KTU 1,17,6,29: ašprk ʿm bʿl šnt / ʿm bn ʿl tspr yrḥn
 - DE: Atrahasis I 279: wa-aš-ba-at ^dNin-tu i-ma-an-nu ar-ḫi (a várandósság hónapjainak számlálásáról van szó, illetve a szülés pillanatának várásáról)

מִנָּה יָמֵינוּ = ?

- Kérdés: vajon ugyanilyen kontextusban használja-e a zsoltár szerzője is a מִנָּה igét? A napok vagy évek számszerűvé tételére vonatkozik-e a zsoltárszerző Istenhez intézett kérése?
 - Élethossz?
 - Az isteni harag időtartama, és elmúlásának ideje? (Richard Clifford)
- Talán a napok eseményeinek számba vételéről, minőségének méréséről vagy értékeléséről van szó?
- Inkább kvalitatív, mint kvantitatív jelentés
- Vagy éppenséggel: לְמִנּוֹת יָמֵינוּ = ἐξαριθμησασθαι τὴν δεξιάν σου (dinumerare dexteram tuam)

למנות ימינו

- Tárgy/irány: napjaink mérését, napjaink mérésére
- Célhatározó? „annak érdekében, hogy napjaink mérése [megvalósuljon]” / „napjaink mérése érdekében”

- A כז módhatározó jelentése:
 - Úgy
 - Igazán, helyesen
- Rási zsoltárkommentárjában megemlíti azt az elméletet is, amely a zsoltárversben szereplő כז szócskát számnévként értelmezi: „Ő [t.i. Isten] megtanított minket kiszámolni a hetven évet”. Gruber, Mayer I. (ed.): *Rashi's Commentary on Psalms*. BRILL, Leiden – Boston 2004. 577.
- A magyar bibliafordítások jelentős része, a „számolás” igéjéhez kapcsolja (Richard Clifford tanulmánya is: taníts minket napjainkat helyesen számolni)
- A hangsúlyjelek a tanítani igéhez kapcsolják:

לְמִנּוֹת יְמֵינוּ בֵּן הַיּוֹדֵעַ

הודע

- ▶ a הודע szót a ידע ige (= tudni, ismerni) többféle alakjaként is lehet értelmezni:
 - ▶ **hif'il imperativus**, sg. II. masc., ezt teszik a bevezetőben felsorolt bibliafordítások, amikor így fogalmazzak: „*taníts*” (a hif'il törzsben az ige jelentése: tájékoztatni valakit, tudtára adni valakinek valamit – egyszóval: tanítani).
 - ▶ Rási kommentárjában azonban, úgy tűnik, **hif'il qatal** formaként (perfectumként) kezeli, és ennek megfelelően fordítja: Ő (t.i. Isten) *megtanított* minket helyesen számlálni napjainkat.
 - ▶ Rendhagyó **hof'al qatal** forma (perfectum), sg. III. masc.: „napjaink számlálása úgy tanított meg [nekünk]” lenne. - ez kevésbé valószínű

ונבא

- Névszó vagy ige?
- Miért kérdés?
 - Targ.Ps.: **בְּרַם נְבִיא דְלִבִּיה מִבַּע חוֹכְמָתָא: [...]**
 - Baba Batra 12a (Ameimar rabbi véleménye): **אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנאמר (תהלים צ, יב) ונביא לבב חכמה**
- Ha viszont ige, akkor a **בוא** hif'il. Yiqtol pl.1. alakja: behozni, összegyűjteni

לִבְבַּ חִכְמָה

- ▶ A bölcs szív jelzős szerkezet:
 - ▶ לִבְבַּ חִכְמָה : 1Kir 3,12; Péld 16,23
 - ▶ Esetleg (nem találtam példát): לִבְבַּ חִכְמָה
 - ▶ Más gyakori kifejezés: a szív bölcsessége - חִכְמָה לִבְבַּ (Job 9:4 WTT), חִכְמָה לִבְבַּ (Prov. 10:8 WTT)
- ▶ Mi a לִבְבַּ חִכְמָה?
 - ▶ Constructus-os szerkezet: a bölcsesség szíve
 - ▶ Egy szív, amely a bölcsességé (amelyet a bölcsesség birtokol, irányít)? = bölcs szív
 - ▶ Vagy: a bölcsesség szíve, azaz központja?

לבב חכמה

- ▶ Ha:
 - ▶ A 90. Zsoltár önmagában egy nagy khiasztikus szerkezet, amely több kicsi khiaszusból áll össze;
 - ▶ Az 1-11. versekben található három himnusztema (Isten otthon- vagy menedék-mivolta, Isten örökkévalóságának dicsérete, és a „rettenetes himnusz” Isten haragjáról) megfeleltethető a 13-17-ben található kérés motívumainak
 - ▶ A 12. vers pedig az egész nagy khiaszus tengelye;
- ▶ Akkor szerintem a legvalószínűbb, hogy a לבב חכמה nem egyszerűen bölcs szívet jelent, hanem a bölcsesség szívet, azaz központját:
 - ▶ A célkitűzés ugyanis több, mint egyszerűen a bölcs szív megszerzése;
 - ▶ Magát a bölcsesség központját, lényegét kell megszerezni:
 - ▶ לראשית חכמה | יראת יהוה (Ps. 111:10 WTT)
 - ▶ תחלת חכמה יראת יהוה (Prov. 9:10 WTT)

Fordítási javaslat

- Napjaink mérésére (esetleg: napjaink mérésének érdekében; /= annak érdekében, hogy napjainkat értékelhessük, mérlegelhessük)
- úgy/helyesen taníts/tanít [minket],
- és mi (esetleg: mi pedig) megszerezzük a bölcsesség szívét (= lényegét) [azaz az Örökkévaló iránti teljes és helyes tiszteletet].

Függelék: ókori fordítások:

- Targum (BW 10):

לְמִימְנֵי יוֹמָנָא מִן יִתְכוּוֹן לְהוֹדַע בְּרַם נְבִיא דְלְבִיָּה ¹ מִבַּע ² מִבְּנֵי חוֹכְמַתָּא:

- Targum (Sefaria):

לְמִמְנֵי יוֹמָנָא כִּן יִתְכוּוֹן לְהוֹדַע בְּרַם נְבִיא דְלְבִיָּה מִבַּע חוֹכְמַתָּא:

- LXX: ἐξαριθμήσασθαι τὴν δεξιάν σου οὕτως γνώρισον καὶ τοὺς πεπεδημένους τῇ καρδίᾳ ἐν σοφίᾳ (Ps. 89:12 BGT)
- VUL: dinumerare dexteram tuam sic notam fac et conpeditos corde in sapientia/ut numerentur dies nostri sic ostende et veniemus corde sapienti (VULX)

Field Hexapla-rekonstrukciójában:

12. לְמִנּוֹת יְמֵינוּ כֵּן הוֹדַע וְנִבִּיא לְבַב הַחֵמָה.

Numerare dies nostros sic ostende nobis, ut inferamus cor sapiens. O'. ἐξαριθμήσασθαι τὴν δεξιάν σου οὕτως γνώρισον, καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τῇ καρδίᾳ ἐν σοφίᾳ. 'A. ἀριθμῆσαι ἡμέρας ἡμῶν οὕτως σήμανον (s. γνώρισον), καὶ οἴσομεν καρδίαν σοφίας.²⁴ 'A. Σ. Ε'. dies nostros sic ostende, ut veniamus corde sapienti.²⁵

Köszönöm a megtisztelő
figyelmet!